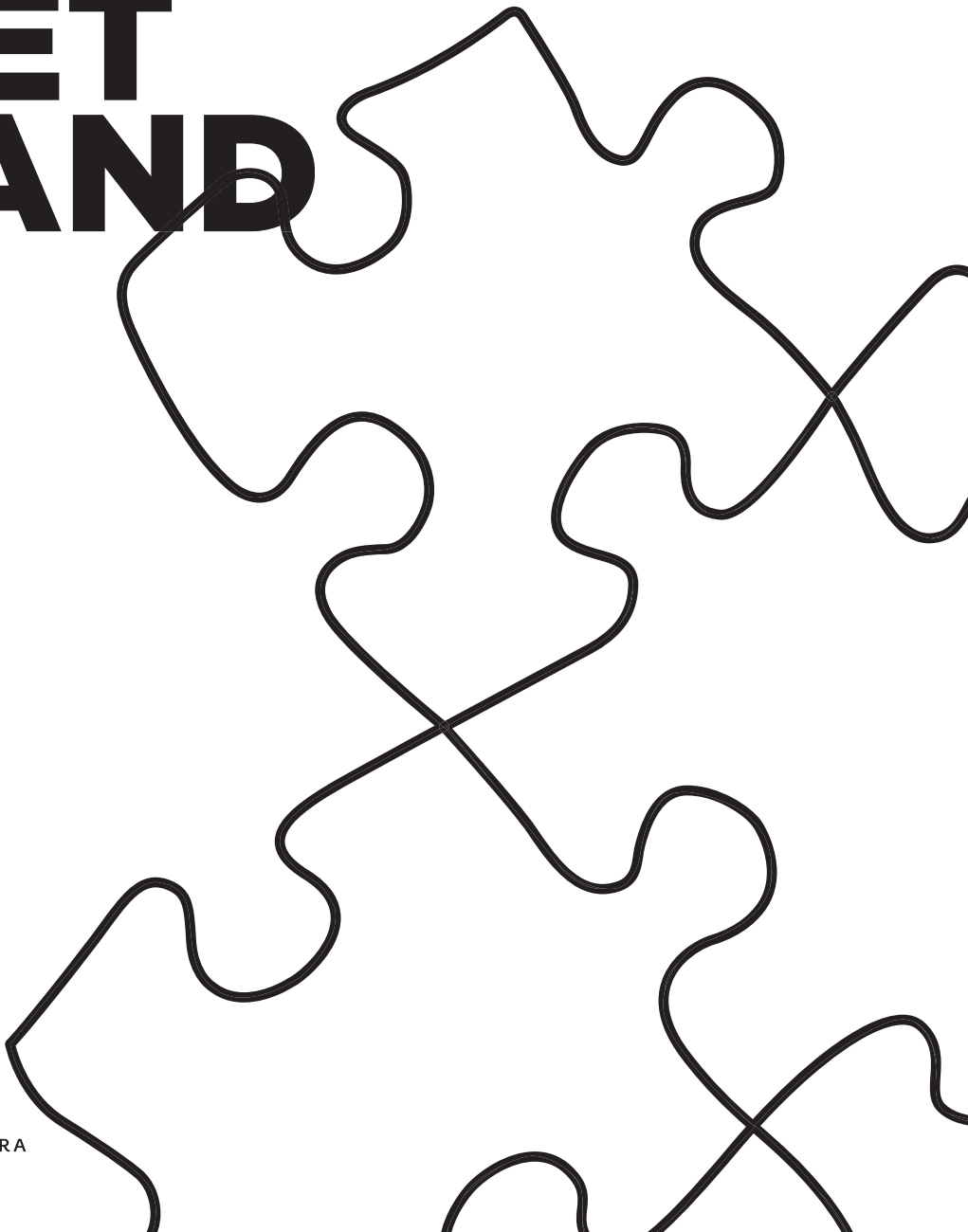

EEN PLAN VOOR HET LAND

ITINERA

LEO NEELS
MARC DE VOS
IVAN VAN DE CLOOT
JOHAN ALBRECHT
JEAN HINDRIKS
SIMON GHIOTTO
PAUL BECUE
CIND DU BOIS

D/2019/45/7 – 978 94 014 5608 1 – NUR 740, 754

Vormgeving omslag: Atelier Steve Reynders

Vormgeving binnenwerk: Atelier Steve Reynders

© De auteurs & Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2019.

Uitgeverij LannooCampus maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij,
de boeken- en multimediodivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden.

Niets van deze uitgave mag verveelvoudigd worden en/of openbaar gemaakt,
door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

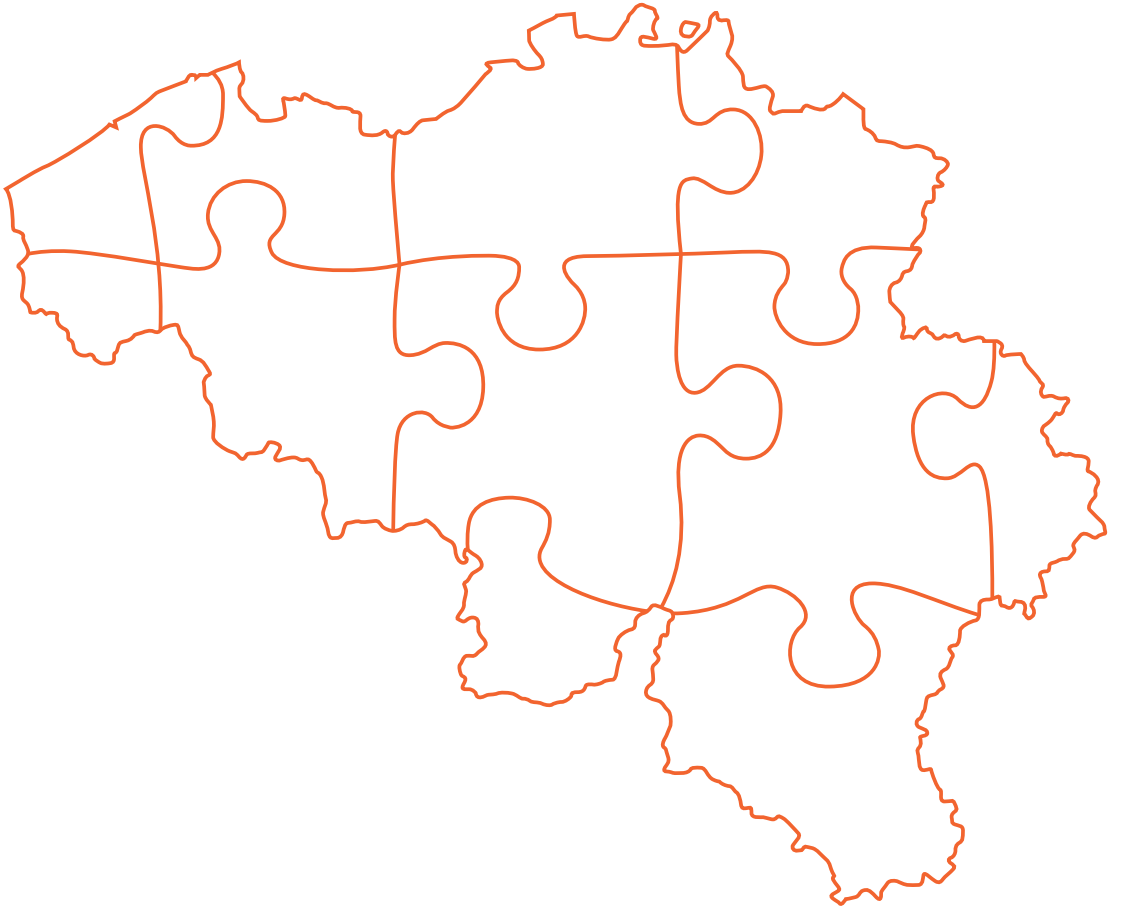
Uitgeverij LannooCampus
Erasme Ruelensvest 179 bus 101
3001 Leuven
België
www.lannoocampus.be

INHOUD

België heeft een plan nodig	9
De paradox van de moderne democratie	11
Goed bestuur	13
Het globale plaatje oogt niet fraai	17
Veranderen is moeilijk	17
1. Politiek en burger in de eenentwintigste eeuw	23
België modelstaat?	25
Regeren met micromanagement	26
Van rechtsstaat naar verzorgingsstaat	27
De investeringsstaat	28
Goede gelijkheid en geloof in de toekomst	30
De stilstand voorbij	33
Plichten en verantwoordelijkheden	35
2. Over moedig ondernemerschap	39
Moedig ondernemerschap	41
Intenties en realisaties van de regering	42
Domino-effect van faillissementen vermijden	45
3. Werken aan werk	51
Van ‘jobs, jobs, jobs’ naar ‘talent, talent, talent’	53
Activering 2.0: naar een alomvattende werkverzekering	56
Kwaliteit van arbeid en loopbaan: naar een volwaardige loopbaanrekening	59
Naar een doorbraak voor immigranten en nieuw sociaal overleg	62
4. Fiscaliteit: vereenvoudig nu eens	67
Belgische belastingen: inefficiënt, complex en hoog	69
Stappen in de goede richting	70
De inzet van de verkiezingen	72

5. Ongelijk geboren, ongelijk getogen	79
Het rendement van een goede kindertijd	81
Van federale eenheidsworst naar regionale speelbal?	82
Van middenmoter naar topper	83
Van verkokering naar vereniging	87
Vroeg begonnen is half gewonnen	91
6. Duurzaam onderwijs	95
Wat staat er op het spel?	97
Recente hervormingen	99
Pedagogische differentiatie en duaal leren	100
Hoger onderwijs: toegang reguleren en rationaliseren	107
7. Betaalbare en correcte pensioenen	111
Een gezamenlijke toekomst	113
Wat is er in deze regeerperiode gebeurd?	115
Aanbevelingen voor een eenvoudiger en rechtvaardiger pensioen	117
8. Naar een chronisch gezondheidsbeleid	125
De kosten van gezondheid	127
Structuur en budget(beperking) van het preventiebeleid	130
Conclusies en aanbevelingen	136
9. Screening van buitenlandse investeringen: doen	139
De soap met Eandis	141
Vier dimensies inzake economische veiligheid	142
Een Europees en internationaal kader	144
Aanbevelingen voor een beleid	147
Balanceren tussen veiligheid en openheid	149

10. Van kernuitstap naar energietoekomst	151
Uitstappen bij een veranderend landschap, zowel technisch, economisch als ecologisch	153
Stappenplan voor de kernuitstap: implicaties en coördinatie	159
11. Bestuursrecht 2.0	165
Overheden blijven overheid	167
De overmacht van private belangen	167
Fair play in de verdeling en het belang van maatschappelijk initiatief	170
Overheidsefficiëntie en de effectieve overheid	172
Handen aan de ploeg	175
Noten	181

**BELGIE HEEFT
EEN PLAN
NODIG**

Leo Neels

De paradox van de moderne democratie

België is een goed land om in te leven: gemiddeld leven Belgen in redelijke welstand en geluk. Er zijn geen zorgwekkende veiligheidsproblemen, de economie draait redelijk, verkiezingen verlopen zonder incidenten, en iedereen geniet van de grote en ruim toegankelijke maatschappelijke stelsels, zoals gezondheidszorg, onderwijs en sociale zekerheid. Het lijkt alsof al die zaken op een soort automatische piloot draaien; we krijgen het er niet warm of koud van. We realiseren ons nog nauwelijks dat democratie, vrede en voorspoed zoals wij die kennen op wereldschaal helemaal niet vanzelfsprekend zijn.

Dat is de paradox van de moderne democratie: democratie lijkt vanzelfsprekend, maar is het niet. En het idee van de vanzelfsprekendheid van de democratie doet ons geloven dat we daar zelfgenoegzaam de voordelen van kunnen hebben zonder er ons te veel van aan te trekken. Dat is het beeld van de passieve burger, die graag klaagt over 'de' politiek en politici. Die burger maakt wel gebruik van alle overheidsstelsels die we kennen – gezondheidszorg, onderwijs enzovoort – maar heeft er voortdurend kritiek op en zet er zich weinig of niet voor in.

11

Al onze waarden in instituties hebben ons over de laatste zeventig jaar een ongekende en vrijwel altijd toenemende welvaart gebracht, de hoogste solidaire herverdeling en constante vrede. Dat kan bij de huidige generaties de indruk wekken dat het gaat om vanzelfsprekende verworvenheden die er altijd zullen zijn.

Niets is minder waar: zelfgenoegzaamheid is nu net een van de risicofactoren van de moderne democratische verzorgingsstaat. Een democratische rechtsstaat vraagt actieve burgers, die interesse hebben voor het reilen en zeilen van het land en die bereid zijn zich te engageren in vrijwilligerswerk, het middenveld of in politieke mandaten. Het vraagt ook alerte burgers die waakzaam zijn over de vrijwaring van rechten en vrijheden, of nog, de efficiëntie van de overheden en die oog hebben voor wantoestanden en misbruiken. Ook journalistiek speelt daar een prominente rol in; meer zelfs: de grote persvrijheid is er juist omwille van dié rol.

De kern van een gezonde democratie is een actief burgerschap: het zijn de burgers die belangstelling tonen voor de kwaliteit van de samenleving en van goed bestuur, en die bereid zijn zich daarvoor in te zetten en zich te engageren.

*De kern van een gezonde
democratie is een actief
burgerschap.*

Dat is, laat ons eerlijk zijn, niet de sterkste kant van de Belgen. We zijn nogal snel geneigd om misprijzend neer te kijken op de mannen en vrouwen die politiek engagement aangaan, we hebben gemakkelijk kritiek op ‘de Wetstraat’ en keren diezelfde ‘Wetstraat’ snel de rug toe. Tegen die achtergrond weten politici ook niet altijd meer hoe ze zich moeten gedragen. Het is voor sommigen verleidelijk om mee te gaan in de jacht naar populariteit en oppervlakkigheid. Het is ook best moeilijk om de complexiteit van modern bestuur uit te leggen, en het staat niet zo sympathiek om te moeten toegeven dat ze bepaalde zaken niet of niet direct kunnen realiseren.

12

Democratie is, zo zegt men wel eens, ‘het georganiseerd meningsverschil’. En meningen zijn er voldoende; we zijn ook nogal vaardig om al die diverse meningen vrank en vrij, en soms scherp, uit te drukken. Daar is niets tegen, die vrijheid is ook een hoog goed, en ze is trouwens de basis van de democratie. Maar in een samenleving moeten die meningen samengebracht worden, verzoend, tot een soort van gedeeld inzicht hoe we de zaken dan toch het best aanpakken. En dat is moeilijker: goed bestuur moet letten op het algemeen belang, het hoogste goed voor het geheel van de samenleving, op de langere termijn, ook voor onze kinderen en kleinkinderen. Dat vergt kennis, visie en de moed om keuzen te maken, om de keuze uit te leggen en te verdedigen en om ze dan consistent uit te voeren. Dat is de kern van goed bestuur, dat altijd moet rusten op betrokkenheid van de burgers die goed bestuur zowel voeden, als verdragen en verdedigen.

In de complexe wereld van vandaag is dat een verduiveld moeilijke taak voor bestuurders, en ook voor de bevolking. ‘De mensen’ hebben er vaak maar matig interesse voor, behalve wanneer hun eigenbelang in het geding komt en ze gemakkelijk in verzet komen; het is veel moeilijker om verbondenheid en betrokkenheid te creëren. Maar zonder betrokkenheid functioneert democratie dus niet, en neemt de kwaliteit van goed bestuur – dat is ook: gedragen bestuur – af.

Dat is de echte uitdaging van een moderne en democratische rechtsstaat op de langere termijn. Het is het belang van de wetgevende verkiezingen:

belangstelling, actieve betrokkenheid bij de publieke zaak, steun voor wie zich daarvoor inzet, en een volwassen maar kritische benadering van wat de dames en heren die zich inzetten dan daadwerkelijk tot stand brengen met hun mandaat om te handelen.

Goed bestuur

Besturen in een wereld die globaliseert, waar de economische toestand beïnvloed wordt door wat aan de andere zijde van de wereld gebeurt, en waar vaak de indruk ontstaat dat autoriteiten geen controle meer hebben, is uitdagend en moeilijk. In goede tijden moeten we ons dan wapenen tegen de minder goede tijden, in slechtere tijden moeten we samen door het dal. Dat vergt voortdurend leiderschap, visie en daadkracht: die kwaliteiten houden in dat de personen met bestuursverantwoordelijkheid niet altijd kunnen doen wat het publiek het meest wenst. Soms moeten zij daar net tegen ingaan.

13

Hier botsen de kwaliteiten die we moeten hebben om met succes aan verkiezingen deel te nemen, vaak met de hoedanigheden die vereist zijn om goed te besturen. Verkiezingen steunen op campagnes en marketing, en dat zijn nu net niét de beste takken van sport om een dossier toe te lichten of de onderling strijdige aspecten van een probleem uiteen te zetten. Elk wil zich als de beste, de sterkste en de meest betrouwbare voorstellen, maar toch zal na verkiezingen een akkoord tot stand moeten komen, want het landschap is versplinterd en we verkiezen geen meerderheden meer.

Omgekeerd vergt goed bestuur een gedegen kennis en beoordelingsvermogen, heldere afweging van voor en tegen, goed inzicht in financiële zaken en budgetten en nauwe bewaking van het goede verloop van alle bestuurlijke processen: kortom, goed bestuur vergt groot professionalisme, inzicht en ook grote verantwoordelijkheidszin om alle dossiers met belastinggeld toch tot een goed einde te brengen. Dat is nogal wat.

In ons land denken we snel dat we de beste zijn: let maar op de campagnes van de partijen, maar ook op bekendmakingen van het resultaat van politiek beraad. Bij de aankondiging van een nieuw regeerakkoord of van het resultaat van een nachtelijk beraad over de begrotingscontrole worden de grote termen niet snel geschuwd. Het zijn niet de ogenblikken waarop bescheidenheid of realiteitszin heerst. De werkelijkheid dwingt ons soms toch om met

meer nuchterheid te kijken naar het resultaat van politieke beraadslagingen. Dat is wat we met dit *Plan voor het land* willen doen, de aandacht richten op de onderliggende *facts and figures*. Feiten en cijfers: die blijven, ook al kunnen we soms de illusie voeden dat ze er niet zijn, ze zijn hardnekkig en duiken toch terug op. Eigenlijk zijn ze de enige valabele grondslag voor het publiek debat en voor politieke besluitvorming. Dat is dus het doel van dit boek. Op de diverse domeinen waarop Itinera onderzoek heeft verricht, brengen we onze bevindingen en aanbevelingen naar voren. Naar het publiek om u te helpen goed na te denken over uw stem bij de verkiezingen. Naar het beleid om ertoe bij te dragen dat de politieke beraadslaging rust op een correcte analyse en rekening houdt met alle beschikbare kennis.

14

In publieke zaken is er altijd veel ruimte voor verbetering. Op zichzelf is dat niet zo erg en het is ook niet abnormaal. Aangezien de politieke besluitvorming moeilijk is en voortdurend onder allerlei druk staat, is het nu eenmaal niet voor de hand liggend om helder en met kennis van zaken de juiste beslissingen te treffen, dat is eigen aan een democratie. Die leidt wel eens tot een wat rommelige besluitvorming en te weinig doortastende keuzen. Dat is nu eenmaal het gevolg van de rol die meningsverschillen van de bevolking spelen in een democratie. Dat de stem van de bevolking zo zwaar weegt, is een belangrijke democratische waarde; dat de kwaliteit van de politieke besluitvorming daaronder kan lijden, zou dan een nadeel zijn dat we er maar moeten bijnemen.

Net daar ligt de ruimte voor verbetering. In België zijn we bekend om onze onnavolgbare politieke compromissen die soms nergens op lijken. Kernuitstap ja, maar als we niets doen aan de voorbereiding daarvan en de noodzakelijke energietransitie, dan eindig je met een afschakelplan. Einde-loze files en immobilititeit op inmiddels slecht onderhouden wegen, afbouw van autoverkeer, maar ons openbaar vervoer functioneert ondermaats. We kennen allemaal voorbeelden van vergelijkbare absurditeit.

Het politieke antwoord op zulke kritiek luidt altijd hetzelfde: ‘We zijn er ons bewust van, we zijn er mee bezig.’ Maar één zaak staat wel vast. Het gaat te traag, en we kunnen ons die traagheid niet veroorloven. Het moet nú, op korte termijn, véél beter. Dat is de echte inzet van de verkiezingen, en dat is ook het belang van uw stem.

België prijkt op de eerste plaats in de Globaliseringsindex:¹ we hebben zowat de meest open economie van alle landen, met veel buitenlandse investerin-

gen en internationale handel, én we zijn lidstaat bij alle grote internationale verdragen. We moeten toch wel waakzaam zijn, want andere landen, zoals Nederland, stijgen snel en België rapporteert geen betere scores in vergelijking met vorige jaren. De les is wel dat onze economie ook zeer afhankelijk is van het buitenland en hoe het buitenland naar ons kijkt.

De eerste constatering is dat deze internationale index de enige is waarin we de eerste plaats bekleden. In vele andere indexen scoren we maar middelmatig. Dat is niet altijd wat we zelf denken, maar het is de werkelijkheid. Het is ook de bril waardoor het buitenland naar ons kijkt. En we zijn bijzonder afhankelijk van buitenlandse investeringen. Dat vorig jaar nog een internationaal bedrijf als Borealis, dat al aanwezig was in de Antwerpse chemiecluster, een gigantische nieuwe investering aankondigde, versterkt deze op een na grootste chemiecluster in de wereld aanzienlijk. Het is ongetwijfeld ook een bekroning van de excellentie van het huidig bestuur van Port of Antwerp, niet voor niets bekroond als de Overheidsorganisatie van het Jaar 2017. Het is goed dat we zulke successen boeken; we hebben ze ook nodig, zoals hierna zal blijken, en we hebben er meer nodig.

15

De Wereldbank rangschikt België maar op de 52ste plaats in haar index waarbij ze nagaat of een land heel aantrekkelijk is voor ondernemersinvesteringen of niet. Ze kijkt daarvoor naar een hele reeks criteria, zoals moeilijke administratieve processen, rechtszekerheid, zekerheid van energiebevoorrading, de hoogte van belastingen, of nog, de flexibiliteit van de arbeidsmarkt. Het is erg, maar we daalden zelfs tien plaatsen in vergelijking met 2016, en we staan op de op vier na laatste plaats van de welvarende OESO-landen. Van de Europese landen scoren de Scandinavische landen het hoogst. Buurland Nederland staat twintig plaatsen hoger dan België, dat maar even goed scoort als Hongarije, Bulgarije of de Russische Federatie; dat is toch verrassend en confronterend ...

Het is duidelijk dat onze economie het moet hebben van een goed ecosysteem voor ondernemersinitiatieven: dat betreft de mate waarin potentiële ondernemers opportuniteiten opmerken en ze aanpakken, hoe ze kunnen functioneren in netwerken en kunnen innoveren, zich kunnen handhaven in mededinging, en hoe ze de grote technologische veranderingen aankunnen en kunnen groeien. Het gaat ook over de beschikbaarheid van venture capital en over de waardering die een samenleving opbrengt voor ondernemers. Op dit punt hebben we mooie voorbeelden, met motoren als Leuven R&D, het VIB of het Waalse Marshall Plan en RéseauLieu, en

Te weinig Belgen dragen bij tot de creatie van meerwaarde, te veel Belgen zijn afhankelijk van vervangingsinkomens.

innovatieve bedrijven of bedrijven die zichzelf heruitvinden zoals Barco, Sonaca of Soudal, Solvay of Janssen Pharmaceutica. Ze tonen de kracht van het land. Maar in de Global Entrepreneurship Index scoren we niet hoog, met maar de twaalfde plaats bij de Scandinavische en West-Europese landen. Een van de hoofdoorzaken is dat we in België, in het algemeen, wat neerkijken op ondernemers en hun essentiële rol in de waardecreatie onderschatten. Hier voert Zwitserland de Europese ranking aan, en staan Frankrijk, Nederland en Duitsland beter gerangschikt dan België.

16

De participatiegraad van de OESO meet hoeveel van de personen tussen 15 en 64 jaar deelnemen aan de arbeidsmarkt, als werknemer, zelfstandige of werkzoekende. In België bedraagt dat slechts 68 % van de potentieel arbeidsgeschikte bevolkingsgroep; dat is ontstellend laag: nauwelijks twee op de drie principieel arbeidsgeschikte personen is actief. Daarmee staan we op het niveau van landen zoals Mexico, Griekenland of Italië en zijn we het slechtst presterende land in Noord- en West-Europa. Met 84 % van zijn potentiële beroepsbevolking aan de slag of actief werkzoekend presteert Zwitserland in Europa het best, en in Nederland bevindt net geen 80 % van de potentieel actieve bevolking zich op de arbeidsmarkt. Kijken we naar de werkzaamheidsgraad, dus de verhouding van de bevolking tussen 15 en 64 jaar die werkelijk aan de slag zijn, dan zien we hetzelfde verhaal. Vier op de vijf voor Zwitserland, driekwart voor Nederland, en in België nog geen twee op de drie ... Dat zijn zeer verontrustende cijfers, omdat de productiviteit – en dus de economische groei – natuurlijk rechtstreeks mee bepaald wordt door de beroepsbevolking, maar ook omdat de groep niet-actieven, die ondersteund moet worden in de schema's van de sociale zekerheid, te groot wordt. Te weinig Belgen dragen bij tot de creatie van meerwaarde, waarmee we ook de sociale zekerheid financieren, en te veel Belgen zijn afhankelijk van vervangingsinkomens.

Dit beeld wordt bevestigd door de meting van de activiteitsgraad bij jongeren. De rigiditeit van onze arbeidsreglementering beschermt de actieve bevolking uitstekend, maar hindert de toegang tot jobs voor jongeren – ook al omdat te veel jongeren zonder diploma de school verlaten en dus niet goed

opgeleid zijn. Denemarken – dat hier het best scoort – en Nederland – dat op de vijfde plaats staat – tonen dat het anders kan; ze laten België, op een verbijsterende twintigste plaats, ver achter zich.

Het globale plaatje oogt niet fraai

Het hoeft niet te verwonderen dat het globale plaatje niet zo fraai oogt. Het World Economic Forum meet op een heel breed palet van criteria de onderlinge concurrentiekracht van landen. Al die criteria samen meten het potentieel van een land om op lange termijn groei te ontwikkelen – economische én sociale groei, beide gaan hand in hand – en welvaart te blijven creëren. Duitsland, Zwitserland en Nederland staan op de derde, vierde en zesde plaats, België slechts ... op de eenentwintigste. Onze hoge staatschuld en blijvende begrotingstekorten spelen in ons nadeel, net zoals de rigide arbeidsreglementering, de hoge belastinggraad en de inefficiëntie van onze bureaucratie, of nog, tekorten aan hoogopgeleide arbeidskrachten, zoals onderzoekers en ingenieurs. Toch heeft België veel troeven, waaronder onze openheid voor innovatie, en ook: ons hoger onderwijs; denk aan de Universiteit van Leuven die opnieuw de Reuters-index aanvoert als de meest innovatieve Europese universiteit.

17

Uit de internationale vergelijking die VOKA maakte tussen de Europese OESO-landen onthouden we dat we, net zoals de Scandinavische landen en Nederland, een groot overheidsapparaat hebben en, net zoals de Scandinavische landen, een dure overheidsbureaucratie. Maar die landen scoren zonder uitzondering hoog in de kwaliteit van de overheidsdienstverlening, net zoals Zwitserland dat doet met aanmerkelijk slankere en minder dure openbare diensten. Waar wij in de top vijf staan van de kostprijs, staan we maar op de vijftiende Europese plaats inzake wat die overheid ons voor dat geld biedt. Onze nadelen zijn bekend: groot overheidsbeslag, rigide arbeidsreglementering, lage activiteitsgraad, geen begrotingsevenwicht, te weinig private tewerkstelling en te hoge sociale uitgaven, en veel te zwakke rechtszekerheid.

Veranderen is moeilijk

Het is waar, onze overheden streven naar verandering en soms slaagt die ook. Zo werd de fameuze loonkostenhandicap, die tot 2013 arbeid 17 % duurder maakte dan in omringende landen, nu gereduceerd tot ongeveer

Gelet op de povere stand van zaken op alle vlakken is regeren nu gelijk aan hervormen. Daartoe is luciditeit nodig, visie, kennis en moed.

11 %. Maar een loonkostenhandicap van meer dan 10 % blijft natuurlijk een fenomenaal concurrentieel nadeel voor onze bedrijven. Volgens het Planbureau kwamen er toch meer dan 150.000 jobs bij sinds 2015 waarvan een groot aantal in de private sector en bijna allemaal voltijdse jobs. Maar onze activiteitsgraad blijft te laag: een te kleine groep actieven moet de welvaart creëren voor een te grote groep niet-actieven.

18

De regering keurde de grote pensioenhervorming zoals voorgesteld door de Academische Raad van de Pensioenen goed, maar is veel te traag met de werkelijke implementatie. De noodzakelijke grote hervormingen inzake de ziekteverzekering en het gezondheidsbeleid zijn nauwelijks aangevat. We zijn niet goed in budgettaire orthodoxie en er is nauwelijks een begin gemaakt met een daadwerkelijke efficiëntiehervorming van de openbare diensten. Bij Justitie wordt nu drastisch hervormd, maar kenners trekken de kwaliteit ervan serieus in twijfel en vrezen voor een verdere achteruitgang van de rechtszekerheid en een blijvende traagheid van de gerechtelijke molen.

Inzake energie beslisten we in 2003 daadkrachtig voor energietransitie, door de gefaseerde sluiting van de kerncentrales. Maar we rommelden met dramatische oversubsidiëring van nieuwe energie en niet-mature technologie, en slaagden er niet in om een stabiel klimaat voor nieuwe investeringen tot stand te brengen. Het resultaat is dure energie, met 80 % van de energiefactuur die verborgen belastingen zijn, en debatten over afschakelplannen omdat we niet in staat zijn om onze bevoorrading te verzekeren. Het energiebeleid over de laatste jaren geldt als een schoolvoorbeeld van slecht bestuur.

Inzake onderwijs wordt nu eindelijk overal hervormd, zij het traag en wellicht te aarzelend. In Vlaanderen is de performantie van het secundair onderwijs flink gedaald, en Franstalig België heeft eindelijk ingezien dat échte noodmaatregelen nodig waren.

Maar we leerden ook dat zelfs een regering die zich onder een veranderingsmotto aankondigt, er niet in slaagt om de gehele tijd van haar vijfja-

rige legislatuur doortastend te beslissen. De indruk is ontstaan dat ze daar slechts de eerste paar jaren in slaagt, en dan vervalt in onderling wantrouwen en lethargie. We kunnen ons dat niet permitteren. Verkiezingen geven een mandaat van vijf jaar, niet om stil te zitten of om politieke rivaliteiten uit te vechten, maar om te regeren. Om te handelen, om daadkracht te tonen en om te beslissen. Gelet op de povere stand van zaken op alle vlakken is regeren nu gelijk aan hervormen. Daartoe is luciditeit nodig, visie, kennis en de moed om het nagestreefde mandaat te vervullen en vol te houden tot de laatste dag.

Dat is een belangrijke boodschap voor de politieke partijen en voor de mannen en vrouwen die zich politiek engageren. Van hen wordt veel verwacht, hun taak en verantwoordelijkheid is belangrijk voor de welvaart en het welzijn van ons allen, maar in het bijzonder toch voor de welvaart van de toekomstige generaties. Staatsschuld betekent eenvoudig dat we nu op de kap leven van onze kinderen en kleinkinderen; het is niet anders. Dat is het totaal onaanvaardbaar gevolg van de toestand waarin het land is gebracht door de huidige generatie. En dat moet anders, het vergt een inspanning van iedereen.

19

Politici moeten anders leren beslissen en leren regeren. Een regeerakkoord is nu eigenlijk het haalbare samenraapsel van diverse partijstandpunten, datgene wat ze, met het oog op de kortst mogelijke termijn – de vorming van deze regering – van elkaar verdragen. Dat is een schema uit de vorige eeuwen, dat volstaat natuurlijk niet meer. Zou het geen aanbeveling verdienen dat de partijen die de coalitie gaan vormen een akkoord zoeken over een globaal te bereiken doelstelling waar iedereen beter van wordt? Een dergelijke doelstelling zou kunnen zijn: *België wil in de volgende vijf of tien jaar van de twintigste plaats in de competitiviteitsindex van het World Economic Forum naar de vijfde plaats!*

Vervolgens kunnen politici met experts inzake begrotingsbeleid, economisch beleid, sociaal beleid, gezondheidszorg, onderwijs, arbeidsmarktreglementering enzovoort aan het werk om het pad uit te tekenen. De *facts and figures* zijn bekend en gedocumenteerd, de analyses bestaan. Er is meer dan voldoende kennis en talent aanwezig in de openbare diensten, de private sector, het middenveld en in onze kennisinstellingen om een plan uit te tekenen voor zo'n ambitieus pad. Zo'n plan is mobiliserend en motiverend voor iedereen, het tekent een toekomstbeeld voor iedereen, en een pad dat niet gemakkelijk zal zijn en inspanningen zal vergen. Maar andere

landen, zoals Zwitserland, Denemarken, Noorwegen, Finland of Canada konden het; de bevolking is er daar beter aan toe dan bij ons.

Het middenveld heeft een even grote behoefte aan een nieuwe opstelling. Het is begrijpelijk dat sociale veranderingen omstandig en goed uitgelegd moeten worden, omdat ze emoties opwekken. De sociale partners, werkgeversorganisaties en vakbonden samen, beheren in dit land de sociale zekerheid: zij kennen beter dan wie ook de cijfers, en weten dat er vandaag een te grote groep inactieve bevolking is die gesteund moet worden met de inkomsten gegenereerd door de arbeid van een te kleine groep actieven. Zo nemen de pensioenuitgaven dubbel zo snel toe als de inkomsten uit sociale bijdragen. En onze economische groei, die tussen 0 en 1,5 % bedraagt, is te klein om de stijging van de sociale uitgaven te kunnen financieren. Destijds was het middenveld, met voorop de vakbonden, de belangrijkste motor van innovatie in de sociale bescherming: zonder hen was de verzorgingsstaat er niet geweest, of toch minstens niet zo snel of met een zo brede sociale bescherming. Vandaag moeten die verantwoordelijken uit het middenveld, zoals hun voorvaders, opnieuw voorvechters worden van veranderingen en bereiders van de toekomst. Vandaag aarzelen ze te veel bij elke verandering, ze zouden de moed moeten hebben om de waarheid mee uit te leggen aan de bevolking. Als beheerders van de sociale zekerheid bevinden de middenveldorganisaties zich in de beste positie om de complexiteit van de grote stelsels uit de sociale zekerheid toe te lichten, samen met de financieringsproblemen en, indien noodzakelijk, de onvermijdelijkheid van hervormingen. Het is de enige manier om die stelsels te bestendigen voor onze kinderen.

20

Er zijn geen excuses meer.

Van de burgers vergt dat ook grote luciditeit: laat ons kijken naar onze kinderen en kleinkinderen, en onze politieke wensen en inzichten afstemmen op de wens om hún toekomstige welvaart en welzijn te verzekeren. Ook als dat nu een inspanning vraagt van deze generatie, ook als dat drastische veranderingen inhoudt van wat we gewoon zijn, ook als dat disruptief overkomt omdat we in sommige van onze gewoonten geraakt zullen worden. Het gaat om de goede zaak en om de langere termijn. Laat ons de dag van vandaag overstijgen, waar we in werkelijkheid de welvaart opdoen die onze kinderen moeten terugverdienen, en laat ons de moed hebben om ons te interesseren voor de samenleving, voor het belang van iedereen daarin. Geloof niet de rattenvangers die venten met simpele oplossingen

Laat ons actief blijven, de politici op de voet volgen, ons op constructieve wijze in het publieke debat mengen, niet bijdragen tot het gezeur maar tot de oplossing.

maar ze nooit kunnen of willen realiseren: de extremisten en populistten van links of van rechts hebben geen plan en hebben ook niet de wil om iets te realiseren.

Laat ons oordelen over alle politieke ideeën, maar ook over de stem die we zullen uitbrengen bij de verkiezingen. Die doet er wel degelijk toe, die maakt mee het verschil. En laat ons actief blijven, de politici op de voet volgen, ons op constructieve wijze in het publieke debat mengen, niet bijdragen tot het gezeur maar tot de oplossing. Wat kan er meer inspirerend zijn dan de toekomst te borgen van onze kinderen en kleinkinderen?

Verkiezingen zijn altijd een momentum, een gelegenheid om na te denken, een opportuniteit voor dynamiek in de besluitvorming. Dat geldt ook voor de volgende verkiezingen. Dat is het motief voor de fellows van Itinera om dit boek te maken. Het bevat de resultaten van recente analyses over de grote maatschappelijke vraagstukken, en die analyses bevatten aanbevelingen voor een betere aanpak. Beleid heeft voortdurend input nodig uit de brede samenleving, maar het rust ook op steeds meer kennis.

21

Niet alle maatschappelijke vraagstukken zijn in dit boek behandeld. Zo schrijven we in dit boek niet over het stelsel van de ziekteverzekering zelf, waarover al vaker aanbevelingen werden gedaan die nog steeds pertinent zijn, of over de integratie van de vele diverse groepen in onze maatschappij. In deze tijden van toenemende migratie is dat een grote prioriteit, zeker in een land waar we eerder geneigd zijn om naast elkaar te leven, en al zeker in tijden waarin we te vaak terugvallen op identitaire aanspraken waarmee we geen stabiele en democratische samenleving kunnen opbouwen. Er is nog veel te doen.

Maar laten we nu beginnen: neem de wetgevende verkiezingen ernstig, het gaat om de welvaart en het welzijn van ons allen en om de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen.

